

Et 25 års-minne:

Fire års internering i Trondhjemsfjorden

Av Gustav Niebuhr.

Erindringer fra livet ombord i hjelpekryseren „Berlin“ i Hommelvik og Lofjorden.

Ryktene om disse reiser viste sig også å være sanne; og den første tropp fikk reise i august 1917. Alle menige, korporaler og sersjanter måtte reise i uniform, mens dekk- og andre officerer for første gang fikk lov til å reise civil, — utskilt fra troppen — og de måtte benytte eget pass, mens de menige fikk gratis reise, men måtte holde sig sammen, da alle reiste på felles pass gjennom Norge — Sverige — Danmark til Norge — Sverige — Danmark til

Herfra kunde da enhver reise dit han skulde på sitt legitimasjonskort fra vår kommando. — Selvfølgelig måtte også vi dekk- og andre officerer ha et sådant kort eller fotografi av oss med kommandostempel ved siden av vårt reisepass.

Disse ord bare til en liten orientering.

Den første tropp reiste i august 1917 og var på 50 mann. — Alle visste at det var utførselsforbud og pønset derfor på hvor-

ledes varene de skulde ta med, kunde skjules.

Det som trengtes mest i hjemlandet var fetevarer og såpe. Enhver tok med sig så meget gjemmedene i kuffertene ryggsekene og klærne kunde rumme. Kuffertene var som regel selvlaget med dobbelt bunn, så der var plass nok til flate smørpaker i tilsvarende blikkemballasje, samt såpestykker. På sidene var klistret tøy i flere lag så det kunde være nok til enten jakke eller et par benklær. Tilbehør til disse var isydd uniformen, da disse ellers ikke var foret. Dette påfunn var av de utallige andre det beste. Tøy til en hel dress f. eks. blev sammenlagt slik at det lignet et reiseteppe, og sammensydd med tepesting. Tøyet kunde således knapt skjelmes fra et annet almindelig reiseteppe. En mengde andre småpaker, inneholdende krydderier og andre kolonialvarer som sukker, kaffe, kakao, sjokolade o. s. v. blev foreløbig lagt ned i kuffert og ryggsek-

ker, for senere mellom Oslo og Kornsjø å bli forstukket på toget, både under og bak setene inntil tollvisitasjonen mellom Halden og Kornsjø var vel overstått.

Slik utrustet reiste første tropp avsted. Det blev øieblikkelig et muntert liv sydover, først med Rørosbanen til Hamar og derfra til Oslo. Togforbindelsen var jo dengang bare så som så, med lang ventetid i Oslo.

Den 1. og 2. tropp kom så noenlunde helskinnet gjennom tollvisitasjonen, og hver følgende tropp tok selvfølgelig ennu mer med enn den forangående. Vi ventet bare på at tolderne skulde få greie på alt dette, for engang måtte det briste, og det gjorde det også.

Tar jeg ikke feil, skjedde dette ved 5. tropps permisjonsreise. Her brast boblen på Halden stasjon. En eler annen tollbetjent hadde vel opdaget noe mystisk og varslet tollinspektøren. Denne beordret kort og godt hele troppen med bagasje ut på perrongen, hvor samtlige 50

mann måtte tømme sine respektive kuffert og ryggsekker. Ved nærmere granskning fant man alt mulig fra synåler til flesk og alt dette blev selvfølgelig beslaglagt, resten kunde pakkes inn igjen og troppen fortsatte. At denne ransaking tok tid, er vel forståelig og følgelig fikk troppen og alle øvrige medreisende et ufrivillig opphold.

Det var klart at det ikke var tid til å forhøre og straffe alle 50 mann. Derimot fikk kommandoen ombord et ganske alvorlig varsel fra tollstasjonen, og besetningen blev litt rar i hodet da nye skarpe bestemmelser blev oplest.

På Halden stasjon måtte det etter min mening ha vært et underlig syn og for det øvrige publikum et ganske fornøielig optrin å se hele troppen tømme sine eiendeler på perrongen, mens en del tollere var beskjeftiget med å plukke ut alt som var stuvet vekk i toget, både mellom, bak og under setene. Med hendene fulle skulde de ha kommet ut av vognene.

Det må sies til tollvesenets ros at det tross alt viste en enestående lojalitet, idet visstnok aldri noen, hverken før eller senere blev dømt til en bot.

Men de forbudte varer blev rett og slett tatt fra vedkommende og tildels opbevart, inntil troppen kom tilbake, forat varene kunde tas med ombord igjen til eget bruk.

Alle ombord visste nu at det var til ingen nytte å utsette sig for unødvendige ubehageligheter, for etter dette var det kommet ganske skarpe opplysninger ombord om at nu var det slutt med tålmodigheten. Enhver som hadde med mere enn til eget reisbehov, vilde fra nu av bli straffet. Vi derimot forstod at tolderne nu vilde finne alt

allikevel, da disse omsider var kommet på spor etter våre metoder.

Det nyttet nemlig heller ikke mer å ha med f. eks. et helt brød og blikkbokser med smør o. s. v. som reiseproviant, for i virkeligheten var brødene uthulet og fullstappet med enten smør, smult eller andre ettertraktede varer. Sånn var det også fatt med blikkboksene; for som regel skjulte et ganske tynt lag smør eller smult en annen blikkeske med samme vare. Rettslig sett var jo alt dette bare ganske små porsjoner vi på denne måten kunde ta med hjem, og ingen utenforstående kunde skjønne hvorfor vi med slik energi på død og liv skulde ha disse varer med hjem. Men selv de minste porsjoner av fetevarer var en velsignelse for våre pårørende.

Først etterat enhver hadde vært hjemme for første gang etter 3 års fravær kom vi til det resultat at det var best ikke å ta med mere neste gang enn lovlig var, men derimot kjøpe op alt man kunde få fatt i og ha det ombord inntil hjemreisen. Og dette blev gjort fra nu av.

Enhver av besetningen fikk komme hjem to ganger, i 1917 og 1918 og kunde da overbevise sig om hvorledes husmødrene strevet for å få mat ferdig av nesten ingenting for nu var det blitt knapt med alt, og det som de fikk på rasjoneringskortene var ikke noe å snakke om.

Jeg vil ikke komme inn på de dengang herskende fortvilte forhold husmødrene arbeidet under, det kunde bli en bok for sig selv, men trist, meget trist var det å se når vi kom, bokstavelig talt, fra et overdådig veldekket bord og skulde spise sammen med våre nærmeste. Selv den sterkeste kunde få tå-

Internering i Trondhjemsfjorden

Erindringer fra livet ombord i hjelpekrysseren „Berlin“ i Hommelvik og Lofjorden.

ledes varene de skulde ta med, kunde skjules.

Det som trengtes mest i hjemlandet var fetevarer og såpe. Enhver tok med sig så meget gjemmestedene i kuffertene ryggsekene og klærne kunde rumme. Kuffertene var som regel selvlaget med dobbelt bunn, så der var plass nok til flate smørpakkker i tilsvarende blikkemballasje, samt såpestykker. På sidene var klistret løy i flere lag så det kunde være nok til enten jakke eller et par benklær. Tilbehør til disse var isydd uniformen, da disse ellers ikke var foret. Dette påfunn var av de utallige andre det beste. Tøi til en hel dress f. eks. blev sammenlagt slik at det lignet et reiseteppe, og sammensydd med teppeping. Tøiet kunde således knapt skjelmes fra et annet almindelig reiseteppe. En mengde andre småpakkker, inneholdende krydderier og andre kolonialvarer som sukker, kaffe, kakao, sjokolade o. s. v. blev foreløbig lagt ned i kuffert og ryggsek-

ker, for senere mellom Oslo og Kornsjø å bli forstukket på toget, både under og bak setene inntil tollvisitasjonen mellom Halden og Kornsjø var vel overstått.

Slik utrustet reiste første tropp avsted. Det blev øieblikkelig et muntert liv sydover, først med Rørosbanen til Hamar og derfra til Oslo. Togforbindelsen var jo dengang bare så som så, med lang ventetid i Oslo.

Den 1. og 2. tropp kom så noenlunde helskinnet gjennom tollvisitasjonen, og hver følgende tropp tok selvfølgelig enno mer med enn den forangående. Vi ventet bare på at tolderne skulde få greie på alt dette, for engang måtte det briste, og det gjorde det også.

Tar jeg ikke feil, skjedde dette ved 5. tropps permisjonsreise. Her brast boblen på Halden stasjon. En eller annen tollbetjent hadde vel opdaget noe mystisk og varslet tollinspektøren. Denne beordret kort og godt hele troppen med bagasje ut på perrongen, hvor samtlige 50

mann måtte tømme sine respektive kuffert og ryggsekker. Ved nærmere granskning fant man alt mulig fra synåler til flekk og alt dette blev selvfølgelig beslaglagt, resten kunde pakkes inn igjen og troppen fortsatte. At denne ransaking tok tid, er vel forståelig og følgelig fikk troppen og alle øvrige medreisende et ufrivillig opphold.

Det var klart at det ikke var tid til å forhøre og straffe alle 50 mann. Derimot fikk kommandoen ombord et ganske alvorlig varsel fra tollstasjonen, og besetningen blev litt rar i hodet da nye skarpe bestemmelser blev oplest.

På Halden stasjon måtte det etter min mening ha vært et underlig syn og for det øvrige publikum et ganske fornøielig optrin å se hele troppen tømme sine eiendeler på perrongen, mens en del tollere var beskjefte med å plukke ut alt som var stuvet vekk i toget, både mellom, bak og under setene. Med hendene fulle skulde de ha kommet ut av vognene.

Det må sies til tollvesenets ros at det tross alt viste en enestående lojalitet, idet visstnok aldri noen, hverken før eller senere blev dømt til en bot.

Men de forbudte varer blev rett og slett tatt fra vedkommende og tildels opbevart, inntil troppen kom tilbake, forat varene kunde tas med ombord igjen til eget bruk.

Alle ombord visste nu at det var til ingen nytte å utsette sig for unødvendige ubehageligheter, for etter dette var det kommet ganske skarpe opplysninger ombord om at nu var det slutt med tålmodigheten. Enhver som hadde med mere enn til eget reisebehov, vilde fra nu av bli straffet. Vi derimot forstod at tolderne nu vilde finne alt

allikevel, da disse omsider var kommet på spor etter våre metoder.

Det nyttet nemlig heller ikke mer å ha med f. eks. et helt brød og blikkbokser med smør o. s. v. som reiseproviant, for i virkeligheten var brødene uthulet og fullstappet med enten smør, smult eller andre eftertraktede varer. Sånn var det også fatt med blikkboksene; for som regel skjulte et ganske tynt lag smør eller smult en annen blikkeske med samme vare. Rettslig sett var jo alt dette bare ganske små porsjoner vi på denne måten kunde ta med hjem, og ingen utenforstående kunde skjønne hvorfor vi med slik energi på død og liv skulde ha disse varer med hjem. Men selv de minste porsjoner av fetevarer var en velsignelse for våre pårørende.

Først etterat enhver hadde vært hjemme for første gang etter 3 års fravær kom vi til det resultat at det var best ikke å ta med mere neste gang enn lovlig var, men derimot kjøpe op alt man kunde få fatt i og ha det ombord inntil hjemreisen. Og dette blev gjort fra nu av.

Enhver av besetningen fikk komme hjem to ganger, i 1917 og 1918 og kunde da overbevise sig om hvorledes husmødrene strevet for å få mat ferdig av nesten ingenting; for nu var det blitt knapt med alt, og det som de fikk på rasjoneringskortene var ikke noe å snakke om.

Jeg vil ikke komme inn på de dengang herskende fortvilte forhold husmødrene arbeidet under, det kunde bli en bok for sig selv, men trist, meget trist var det å se når vi kom, bokstavelig talt, fra et overdådig veldekket bord og skulde spise sammen med våre nærreste. Selv den sterkeste kunde få tå-

rer i øinene når en fikk se elendigheten. Men tilbake til reisene.

Som nevnt i begynnelsen, var reiseruten lagt over København. Her var det en fetevareforretning som hadde fått istand en avtale med den danske og tyske regjering om at hver av oss kunde få kjøpe smør, flekk o. s. v. i en samlet vekt av 5 kg. og at disse varer kunde tas fritt inn i Tyskland. — Pakkene, forsynt med navn, blev så sendt fra forretningen med et tidligere tog til Warnemünde og ved vår ankomst hit blev de utlevert til oss av en dansk tolder. Dette var en ganske grei ordning og vi var forretningsmannen meget takknemlig for at han hadde fått istand en slik ordning som var tiluvaldelig hjelp for våre nærreste. På den annen side tjente denne mannen vistnok riktig gode penger.

Litt avbrekk i disse permisjonsreiser blev det visstnok ved den sørgelige «spanske syke» som heller ikke vi blev forskånet for.

KAPITEL XVIII.

FLYTNING

HJELPEKRYSSEREN «BERLIN».

Året 1917 var i det heletatt et meget begivenhetsrikt år, og jeg skal nu komme tilbake til en annen «spionaffære» som etter alt å dømme hadde tilfølge at den norske stat ved noen enkelte personer blev påført ganske store omkostninger, nemlig ved flytningen av «Berlin» fra Hommelvik til Lofjorden. Til hvilken nytte dette skjedde, var oss alle ubegripelig og jeg forstår den dag idag ikke hvorfor.

(Forts.)